

כבשים שבעים ושבעה, צפירי חטאת שנים עשר — הכל עולה לה". וקשה: וכי הכל היו עולה? והרי נאמר "וצפירי חטאת שנים עשר", הרי חטאת הם, וכי חטאת קרבה עולה?!

אלא, אימא: (75) נהגו באותן חטאות, כי כמו עולה: מה עולה אינה נאכלת — אף אותה (76) חטאת אינה נאכלת.

שהיה רבי יוסי אומר: על עבודה זרה הביאום. כמו שנאמר בתורה [במדבר טו] בפרשת חטאת עבודה זרה, "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה — ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה, ושעיר עזים אחד לחטאת". והואיל והיו שם מכל שנים עשר השבטים, לכן הביאו שנים עשר צפירי [שעירי] חטאות, מלבד שנים עשרה פרים לעולה, פר ושעיר על כל שבט ושבט משבטי ישראל. (77) והואיל והיא חטאת פנימית (78) שהובא דמה אל אוהל מועד,

המקשן (73) הבא סובר, כי כשם שרבי יהודה סובר בחטאת ציבור שנתכפרו בעליה באחר — מתה, כן חטאת שמתו בעליה [ולא ידע הכלל ש"אין הציבור מתים"]. על כן הוא מקשה:

ומי איכא למאן דאמר חטאת ציבור שכפרו בעלים — מתה?!

ומביאה הגמרא ברייתא הדורשת את המקרא בספר עזרא, אחרי יסוד בית המקדש השני. נאמר שם שהקריבו הציבור קרבנות חטאת על חטא עבודה זרה שעבדו בימי צדקיהו, בסוף ימי בית המקדש הראשון. וזאת, אף על פי שאנשי אותו הדור כבר מתו, והרי היא חטאת שמתו בעליה.

והתניא: כיוצא בו (74) אמר רבי יוסי: נאמר בספר עזרא [ח] "הבאים מהשבי בני הגולה, הקריבו עולות לאלהי ישראל: פרים שנים עשר על כל ישראל, אילים תשעים וששה,

נסובו דברי רבי יוסי. ועיין תוס'. ועיין צאן קדשים המתרץ דברי רש"י.

75. כן היא הגירסא בהוריות [ו א], ואינם דברי רבא אלא המשך דברי רבי יוסי בכרייתא.

76. גירסת רש"י.

77. כדברי רבי יהודה שם במשנה [ד ב] "ובעבודת כוכבים מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים". תוס'.

78. ובמסכת זבחים [מז א] ומנחות [כז א] נדרש שחטאת זו פנימית היא. רש"י.

ולמה לא תירצה הגמרא "תרי תנאי אליבא דרבי יהודה"? כיון שלא הוזכר תנא שאמר בשם רבי יהודה לא במשנה ולא ברייתא, אלא במשנה ובברייתא נאמר "דברי רבי יהודה". כלומר, אין להגמרא ידיעה שהם שני תנאים בדברי רבי יהודה. ועוד, שלא יתכן לומר שהתנא של הברייתא ידע פירוש אחר בדברי רבי יהודה, כי "רבי לא שנה — רבי חייא מנין לו"?

73. עיין בהערה לעיל פירוש רש"י בשקלא וטריא של הסוגיא. ומכל מקום לא שנינו הגירסא, כיון שהמפרשים לא העירו על כך.

74. רש"י לא מצא את תחילת הברייתא, ועל מה

נשרף בשרה מחוץ למחנה, כדין פרים ושעירים הנשרפים, ואינה נאכלת. (79) ולפיכך נקראות עולה, כיון שאינן נאכלות כעולה, אף על פי שהיו חטאות. (80)

ואימתי עבדו עבודה זרה? אמר רב יהודה אמר שמואל: על עבודה זרה שעשו בימי צדקיהו, בסוף ימי בית ראשון.

עד כאן דברי הברייתא, וביאורה על ידי רב יהודה אמר שמואל.

קא פלקין דעתין, עלה על דעת המקשן לומר: למאן דאית ליה, והוא רבי יהודה הסובר חטאת ציבור שנתכפרו בעליה — מתה, אית ליה נמי, כמו כן סובר כי חטאת צבור שמתו בעליה — מתה.

וקשה, הא הכא, בחטאת שהביאו שבי הגולה, דמתו (81) בעליה, שאותם אנשים שעבדו עבודה זרה בימי צדקיהו מתו בשבעים שנה של גלות בכל, ובכל זאת, קא קרבה, הקריבו חטאת שמתו בעליה?

ומתצינן: אמר רב פפא: אפילו למאן דאמר חטאת ציבור שכפרו בעליה, מתה, מכל מקום, חטאת ציבור שמתו בעליה, אינה מתה. מאי טעמא? לפי שאין הציבור מתים.

כלומר, (82) אף על פי שמתו, אין חטאתם הולכת למיתה, שאין דין חטאת שמתו בעליה בציבור.

ודנה הגמרא: מנא ליה לרב פפא הא? מאיזה (83) דרשה דרש זאת? אי נימא, משום דכתיב [תהלים מה] "תחת אבותיך יהיו בניך", ומשמע (84) שהבנים הם במקום האבות, כאילו האבות חיים, וכן הבנים של דורו של צדקיהו —

אי הכי, אפילו חטאת יחיד, שמת בעליה והבן קיים, נמי, לא תלך החטאת למיתה, כיון שהבן הוא תחת האב?

ומסקינן: אלא, היינו טעמא שאין הציבור מתים, משום דגמרינן (85) משעירי חטאת של רגלים ושל ראשי חדשים. דאמר רחמנא: אייתינחו, הביאום מתרומת הלשכה! משקלים ש"נתרמו" מתוך כספי מחצית השקל [שנגבו מהציבור בחודש אדר]. והרי יש לחשוש, דלמא קודם הרגלים מתו מרייהו, מקצת מהבעלים דתרמו הני זוזי, ונמצא שמקריבין חטאת שמתו בעליה, כי הרי גם להם יש חלק בקרבנות ציבור?

אלא, לאו, שמע מינה, אין הציבור מתים!

81. גירסת השיטה מקובצת.

82. על פי רש"י בהוריות שם, וכן משמע מרש"י כאן.

83. על פי השיטה מקובצת

84. על פי רש"י שם.

85. גירסת הב"ח.

79. כמו שנאמר [שם ו] "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד לכפר בקודש — לא תאכל באש תשרף". רש"י הוריות שם.

80. הקשו התוס' ישנים [הוריות שם]: אם כן, למה נשרפו האילים וכבשים, שהרי אינן באים על עבודה זרה? וכתבו, שלפי מסקנת הגמרא שהיה "הוראת שעה", יש לומר שגם שריפת אילים וכבשים היתה הוראת שעה.

ואיבעית אימא, ואם תרצה, אמור, (86) שאכן חטאת ציבור שמתו בעליה הולכת למיתה. והכא כי אקרובינהו, שבי הגולה, להני הטאות, אחיי [על החיים] על אלו שנשארו בחיים מדורו של צדקיהו, בשבילם אקרובינהו.

והראיה שנשארו בחיים, דכתיב [עזרא ג] אחרי יסוד ההיכל, "ורבים מהכהנים וחלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון — ביסודו זה הבית בעיניהם בוכים בקול גדול, ורבים בתרועה בשמחה להרים קול". פירוש: אותם שראו את בית הראשון בכו בקול גדול, ואלו שלא ראו, הריעו ושמחו. הרי שעדיין נשארו בחיים דורו של צדקיהו.

ומקשינן: ודילמא, הנך, אלו שבכו שהם מדורו של צדקיהו, מיעוטא הו, (87) ועל

מיעוט מישראל אין מקריבין (88) כיון שרוב הבעלים מתו, ולמה הקריבו חטאת שמתו בעליה?

ומתריצין: לא מצית אמרת שאלו שנשארו בחיים היו המיעוט, כי ודאי שהיו הרוב! דכתיב [שם] "ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בני העם". משמע שהבוכים, והם אלו שנשארו מדורו של צדקיהו, היו הרוב. וכיון שהיו הרוב, אין זו חטאת ציבור שמתו בעליה (89).

ועדיין תמהה הגמרא: והיכי מקרבי להו, איך הקריבו עבורם חטאת הבאה על השוגג? והרי מזידין הו, ודינם להיהרג בעדים והתראה, ולא להתכפר בחטאת?

ומתריצין: אמר רבי יוחנן: אכן, מזיד אינו מתכפר בחטאת, ומה שהביאו חטאת,

אלא הכא, בדורו של צדקיהו — מי הו חיים?! ומתריצין: אין הכי נמי, נשארו בחיים, דכתיב "ורבים מהכהנים וגומר", כמבואר בהמשך סוגייתנו. ועיין בחברותא למסכת הוריות.

87. גירסת השיטה מקובצת.

88. פירוש: ודאי שכל יחיד ויחיד שעבד עבודה זרה צריך להקריב חטאת עבודה זרה, אלא שאינם מקריבין חטאת ציבור, ואילו שבי הגולה הקריבו חטאת ציבור, כמבואר. רש"י.

89. סיכום: לפי ה"איבעית אימא", לא היו אותן החטאות חטאת שמתו בעליה, הואיל ורבו דורו של צדקיהו. ולפי תירוצו הראשון של רב פפא, אף על פי שהן חטאות שמתו בעליהן, בכל זאת

86. גירסת הגמרא בהוריות: ומקשינן: מי דמי, וכי אפשר ללמוד משעירי הרגלים?! שעירי ראשי חדשים, דילמא לא מיייתי מהציבור, הו ספק אם מתו ויתכן שלא מתו, הלכך קרבה, אבל הכא דורו של צדקיהו, ודאי מיתו —

ומתריצין: אלא, טעמא דרב פפא, מהכא, ממה שאמרה התורה בפרשת עגלה ערופה שזקני העיר אומרים "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'", ודרשינן, ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, מדכתיב "אשר פדית", והרי יוצאי מצרים כבר מתו? הרי שאין מיתה בציבור. והוא הדין לדורו של צדקיהו, שמתכפרין אף על פי שכבר מתו.

ומקשינן: מי דמי?! התם, בעגלה ערופה, כולוהו איתנין, כל בני העיר הקרובים אל החלל קיימים, ומגו [מתוך] דמכפרה אחיים [על החיים], מכפרה נמי אמתים, יוצאי מצרים.

ודנה הגמרא: מאי (92) אשכולות?

אמר רב יהודה: איש שהכל בו, תורה ויראת חטא וגמילות חסדים. (93) ועד אותו הדור עוד היו "אשכולות".

ועוד אמר רב יהודה אמר שמואל: כל אשכולות שעמדו להן לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יעזר, היו למדין תורה כמשה רבנו! מכאן ואילך לא היו למדין תורה כמשה רבנו.

וסברה הגמרא, שעד יוסף בן יעזר למדו כל התורה הנתונה למשה רבינו. ולכן היא מקשה: והא אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה! הרי שלא למדו כל ההלכות המסורות למשה?

ומתריצין: אין הדברים סותרים! דאישתכח (94) — אישתכח, אלו הלכות שנשתכחו, נשתכחו. ואילו שאר ההלכות

הוראת שעה היתה. (90) שהנביא הורה להם כך מפי הקדוש ברוך הוא, לשעה זו בלבד.

ומסקינן: הכי נמי מסתברא, שלא הקריבו אלא על פי הוראת שעה. דאי לא תימא הכי, קשה: בשלמא, מה שהקריבו פרים שנים עשר, ושעירים שנים עשר, זה היה כנגד שנים עשר שבטים. אלא, מה שהקריבו אילים (91) תשעים וששה, כבשים שבעים ושבעה, כנגד מי הקריבו כן?

אלא, בהכרח, הוראת שעה היתה!

ועתה מביאה הגמרא כמה מאמרי חכמים בענין ההלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה. והם מובאים כאן בגלל מאמר רבי יצחק נפחא, שאף ההלכה של חטאת שמתו בעליה, נשתכחה.

תנן התם, שנינו במשנה במסכת סוטה [מז א]: משמת יוסף בן יעזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים — בטלו אנשי האשכולות.

92. גירסת השיטה מקובצת.

93. כן פירש רש"י. והקשה השיטה מקובצת: הרי דרשינן [בבא בתרא טו ב] על מה שנאמר [רות א] "יהי בימי שפוט השופטים", דור ששפטו את שופטיהם, הדיין אומר לו "טול קיסם מבין שיניך" אומר לו לדיין "טול קורה מבין עיניך". הרי שעד יוסף בן יעזר לא היו כל החכמים שלמים ביראת חטא? ומפרש: "הכל בו" לענין תורה בלבד שלמדו משה רבינו. וראה רש"י במסכת סוטה [מז א-ב]. ועיין תוס' בבא בתרא [שם] מובא בגליון הש"ס.

94. גירסת השיטה מקובצת.

קרבן, משום ש"אין הציבור מתים". ולפי גירסת סוגייתנו נלמד ש"אין הציבור מתים" משעירי רגלים, ולפי גירסת הגמרא במסכת הוריות אין ראייה משעירי הרגלים.

90. המצפה איתן [הוריות שם] מבאר, שהוראת שעה לא היתה לשרוף את החטאת בעלמא, אלא, לתת להם תורת מילואים כיון שחידשו את העבודה, כמו שאמרה הגמרא [מנחות מה]: מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה. ובמילואים נאמר בתורה [מובא בתוס' ד"ה כיוצא בו] ששרפו את החטאת.

91. גירסת השיטה מקובצת והב"ח ועיין בהגהות הגר"א.

דגמירין להו, שלמדו אותן ולא נשתכחו, הו
גמירי, היו לומדין אותן, כמשה רבינו!

ומקשינן: והא תניא: משמת משה, כאשר
נחלקו חכמים בדבר, הוכרע הדבר על פי
הרוב. אם רבו מטמאין — טמא. אם רבו
מטהרין (95) — טיהרו.

הרי שלא למדו כמשה. כי אילו למדו
כמשה, היה להם לכוון שמועתם אליבא
דהילכתא, ולא לחלוק בהן! (96)

ומתריצין: ליבא דאימעוט, הלב נתמעט.
ובאותן ההלכות שנשתכחו נחלקו בהן, ולא
יכלו להחזירן מתוך פלפול הלכה, (97) ולכן
הלכו בהן אחר המרובין, לטהר ולטמא. אבל
אותן הלכות שלא נשתכחו, מיגמר הו
גמירי להו במדויק, כמשה רבינו.

במתניתא תנא, בכרייתא שנינו: כל
אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד
שמת יוסף בן יועזר איש צרידה — לא היה

בהם, באשכולות אלו שהיו פרנסים על
ישראל, שום דופי. מכאן ואילך היה בהן
שום דופי.

הגמרא סברה, שהיינו דופי של חטא. על כן
תמהינן: וכי אחרי יוסף בן יועזר היה לכל
החכמים דופי של חטא?!

והא תניא: מעשה בחסיד אחד [ולקמן יבואר
מי הוא אותו חסיד], שהיה גונח מלבו,
מתאונן על כאב לב. ושאלו לרופאים,
ואמרו: אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח
משחרית לשחרית (98) [בכל בוקר]. והביאו
עז, וקשרו לו בכרעי מיטתו, והיה יונק
ממנה חלב שחרית, כל בוקר. למחר, נכנסו
חביריו לבקרו. כיון שראו את העז אמרו:
ליסטם מזויין (99) יש לו בתוך ביתו ואנו
נכנסים לבקרו! מיד הניחו לו, ויצאו!
כשמת אותו חסיד, ישבו חביריו, ובדקו,
ולא מצאו בו עון אלא של אותה העז
בלבד. (100) ואף הוא, החסיד עצמו, בשעת
מיתתו אמר: יודע אני שאין בי עון אלא של

95. גירסת הגאון יעב"ץ והרש"ש.

96. על פי התוס' בשיטה מקובצת.

98. גירסת השיטה מקובצת.

99. משל הוא: בהמה דקה אין יכולים לשמרה
והולכת ורועה בשדות אחרים. רש"י.

100. ועיין מהרש"א [בבא קמא פ ב] בחידושי
אגדות, הדן אם היה חולה שיש בו סכנה.
היפה מראה [סוטה שם] כתב: הא דמותר
לעבור על איסור דרבנן בחולה שאין בו סכנה —
היינו דוקא במקום שהרפואה היא בזמן
האיסור, ולא כשהאיסור קודם לרפואה. ודוקא
כשהאיסור אינו מתמשך זמן מרובה, ואילו כאן
התמשך האיסור זמן מרובה. ודוקא במקום
שאינו מזיק אחרים, אבל אם בעשיית האיסור יש
נזק לאחרים — אסור.

97. לשון השיטה מקובצת: וכשמעשה בא
לפניהם לטהר או לטמא — לא היו יודעין ללמוד
מתוך משנתם או לסבר בדדמי מילתא למילתא,
ובסברא היו חולקים זה עם זה, זה מטמא וזה
מטהר. אבל המשנה וההלכה היו יודעים כמשה
רבינו על עיקריה.

והחק נתן מפרש: ליבא דאימעוט — היינו
שידעו בעצמם שלא יקום חכם כעתניאל בן קנז
ויחזיר את ההלכות מתוך פלפול התורה, וממילא
הכריעו על פי הרוב.

על שלמי חגיגה ביום טוב, כמבואר במסכת חגיגה [טז א]. והיא היתה המחלוקת הראשונה שנחלקו בה חכמים מעולם.⁽¹⁰³⁾ ומחלוקת זו התחילה אחר ימי יוסף בן יעזר, ונמשכה הרבה דורות, והיא היתה "דופי של מחלוקת".

ותמהינן: וכי רק אחר תקופת יוסף בן יעזר התחיל "דופי של סמיכה"? והא יוסף בן יעזר גופיה, בהיותו בחיים, מיפולג פלוג בסמיכה, נחלק בהלכה זו של סמיכה על יוסף בן יוחנן איש ירושלים, כמבואר שם במסכת חגיגה?

ומתריצין: כי איפולג בה, מתי נחלקו בסמיכה — בסוף שניה, בסוף שנותיו של יוסי בן יעזר, דבצר ליבא, שנתמעט הלב ונשכחה הלכות סמיכה ביום טוב⁽¹⁰⁴⁾.

גופא, הגמרא מביאה את מאמרו של רבי יהודה אמר שמואל בשלימותו.

אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו, ישראל, ליהושע: שאל מן השמים,⁽¹⁰⁵⁾

אותה העז בלבד, שעברתי על דברי חבירי: שהרי אמרו חכמים:⁽¹⁰¹⁾ אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל.

וקיימא לן: כל היבא דאמר התנא, במשנה או ברייתא "מעשה בחסיד אחד", הוא או רבי יהודה בן בבא, או רבי יהודה בר אילעאי.

ורבנן אלו, רבי יהודה בן אילעאי ורבי יהודה בן בבא, בתר [אחרי] יוסף בן יעזר איש צרידה, דרי דרי הו, היו כמה וכמה דורות אחרי יוסף בן יעזר איש צרידה.

ומוכח שאפילו בחכמים שאחרי יוסף בן יעזר לא מצאו שום דופי של חטא!

ומתריצין: אמר רב יוסף: אין הכוונה שהיו בהם דופי של חטא, אלא דופי של סמיכה, קתני. שעד יוסף בן יעזר לא נחלקו בהלכות סמיכה, כמו שיבואר, ולא בשום דבר הלכה, כיון שהלב עדיין לא נתמעט.⁽¹⁰²⁾

"סמיכה" היינו, שנחלקו חכמים אם סומכין

בענין הסמיכה ובשאר הלכות. הגהות הגר"א.

103. כלומר, ולא הגיעו לידי הסכמה, כמבואר בהערה הקודמת.

104. ומה שאמרו "עד שמת יוסף בן יעזר", היינו "ולא עד בכלל". הגהות הגר"א. ועוד, שנחלקו רק בהלכה אחת, ואילו אחרי מיתתו נחלקו בהרבה הלכות. שיטה מקובצת.

105. ומפרש הצאן קדשים, שאמרו לו לישאל באורים ותומים. והשיב להם, שגם באורים ותומים אין נשאלין דבר הלכה, כמבואר במסכת

ועיין בשיטה מקובצת [בבא קמא שם] בשם המאירי, ובקובץ שיעורים [סימן פח].

101. בבא קמא [עט ב]. ופירש שם רש"י: משום ישוב ארץ ישראל, שאוכל את השדות, וכל שדות ארץ ישראל סתמן של ישראל.

102. כלומר, אף על פי שנחלקו אחרי פטירת משה באותן ההלכות שנשתכחו, כמבואר לעיל, מכל מקום, לא נשאו במחלוקתם, ובאו לידי הסכמה, אם רבו המטמאין — טמאו, ואם רבו המטהרין — טהרו. ואילו מימות יוסף בן יעזר לא הגיעו לידי הסכמה, והרבה דורות נחלקו